

Východiska pro zapojování jiné řeči do ŠVP PV

Tým autorů Mateřské školy - Liberecké jazykové školky, o.p.s.

Tento dokument byl vytvořen pro realizaci projektu Stáž v jazykové mateřské škole. Vychází ze zájmu cílové skupiny učitelek mateřských škol, které problematiku jazykového vzdělávání řeší z formálního i věcného hlediska a komunikují jeho specifika s rodiči.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Při diskuzi o vhodnosti a přínosu jazykového vzdělávání v předškolním věku se objevují různé, občas protichůdné názory. Debata však často není založena na zkušenostech s realizací jazykového vzdělávání nebo znalosti východisek převažujícího názoru evropské či české odborné veřejnosti. Následující pohled stručně shrnuje přístup k jazykovému vzdělávání v předškolním věku ze strany EU a ČR.

Přístup k jazykovému vzdělávání ze strany EU

Jazykové vzdělávání v raném věku je pro evropské státy důležité. Svědčí o tom výstup z jednání exekutivních šéfů vlád (Evropské rady) v Barceloně roku 2002. Jedním z témat tohoto setkání byly kroky k „lepšímu osvojování základních jazykových dovedností, a to zejména zavedením výuky cizích jazyků pro všechny děti již od útlého věku¹.“

Mezi uvedené kroky patří *Akční plán pro jazykové vzdělávání a jazykovou rozmanitost²*, který přijala Evropská komise v roce 2003. V něm se uvádí: „*Prioritou členských států je zajistit, aby jazykové vzdělávání v mateřských a základních školách bylo efektivní, protože právě zde se vytváří klíčový postoj k dalším jazykům a kulturám a budují základy pro pozdější jazykové vzdělávání. [...] Rodiče a učitelé potřebují lepší informace o výhodách tohoto včasného zahájení jazykové výuky.*“ (Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti: akční plán 2004 – 2006, str. 7)

Z důvodu vymezení převažujícího vědeckého názoru na oblast předškolního jazykového vzdělávání nechala Evropská komise v roce 2004 zpracovat podrobnou studii³ publikovaného výzkumu, metodických principů a osvědčených postupů. Studie dostala název *The main pedagogical principles underlying the teaching of languages to very young learners, Languages for the children of Europe, Published Research, Good Practice & Main Principles*. V závěru obsahuje 18 stránek pramenů – prací akademických či výzkumných pracovníků, ze kterých vychází.

Tato studie označuje předškolní věk (za podmínky správného pedagogického působení) jako vhodné období pro zahájení výuky cizího jazyka. Studie rovněž dokumentuje výhody, které včasný začátek výuky přináší dětem – včetně aktivace

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

přirozených mechanismů osvojení jazyka a kladného výchovného vlivu na jejich kognitivní, sociální, kulturní, sluchový, jazykový i osobní rozvoj.

Jazykové vzdělávání v raném věku začaly z uvedených důvodů koncepčně řešit i národní státy. V ČR vznikl Národní plán výuky cizích jazyků a obdobné dokumenty přijímaly vlády i jiných států EU. V nich se prosazuje zahájení výuky cizího jazyka již v předškolních zařízeních. Výsledkem tohoto trendu je kupříkladu v Polsku nedávno legislativně zakotvená povinnost zahájení jazykového vzdělávání prostřednictvím interních pedagogů v mateřských školách v průběhu následujících několika let (jinými slovy nebude již možné realizovat toto vzdělávání pomocí externích pracovníků).

Přístup k jazykovému vzdělávání ze strany ČR

V České republice vyplývá snaha zapojit jazykové vzdělávání do programu předškolního vzdělávání z *Národního plánu výuky cizích jazyků s akčním plánem pro období 2005-2008*⁴, který byl schválen vládou ČR v prosinci 2005. Podpora tohoto jazykového vzdělávání a pedagogické přípravy učitelů je patrná z následující citace.

*„Výhody jazykového vzdělávání v útlém věku, mezi které patří i lepší dovednosti v mateřském jazyce, se projeví jen tehdy, když jsou učitelé speciálně vyškoleni pro výuku jazyků velmi malých dětí. Odpovídající nástroje a pomůcky a dostatečný prostor pro jazykovou výuku v učebním plánu jsou nezbytnými podmínkami. Iniciativy směřující ke snadnější dostupnosti jazykového vzdělávání pro stále mladší a mladší žáky musí být podpořeny přiměřenými zdroji včetně zdrojů pro přípravu učitelů. Děti v raném věku si uvědomují kulturní hodnotu svého národa a učí se vážit si ostatních kultur, začínají být otevřenější vůči ostatním a projevují o ně zájem. **Jazykové vzdělávání v mateřských a základních školách formuje klíčové postoje vůči jazykům a kulturám a vytváří základy pro celoživotní jazykové vzdělávání.** Rodiče a učitelé potřebují být informováni o výhodách a zákonitostech raného vzdělávání v cizích jazycích. Rané vyučování není chápáno jako klasická výuka jazyka, ale především jako příprava na jeho osvojování. Předpokládá se zahájení výuky v posledním ročníku předškolního vzdělávání formou jazykové propedeutiky, tzn. poskytnutí příležitosti k nahlédnutí do jiných kultur, jiného vyjadřování a motivování dětí k učení se cizímu jazyku.“* (Národní plán výuky cizích jazyků, s.4-5)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V současnosti probíhají v ČR práce na novém Národním plánu výuky cizích jazyků, který však podle našich informací nebude obsahovat povinnost plošného jazykového vzdělávání prostřednictvím interních pedagogů mateřských škol. Podle názoru autorů tohoto dokumentu jde o očekávanou strategii, neboť pro povinné jazykové vzdělávání v mateřských školách nebyly doposud vytvořeny dostatečné podmínky ve vzdělávání, resp. dalším vzdělávání předškolních pedagogů.

Národní plán výuky cizích jazyků přinesl pro MŠMT několik zadání. Předně měla vzniknout příručka pro učitele mateřských škol, neboť vzdělávání předškolních dětí vyžaduje značně odlišný metodický přístup od vzdělávání starších školních dětí či dospělých. Na základě spolupráce s VÚP v Praze se proto tým naší Liberecké jazykové školky, o.p.s. vedený Stevem Wattsem podílel na vytvoření a pilotování prvního státem podporovaného metodického materiálu v této oblasti pro pedagogy mateřských škol. Vznikl tak Průvodce metodikou výuky angličtiny v mateřské škole⁵ v podobě publikace a DVD se strukturovaným audiovizuálním materiálem, který zachycoval učitele při práci s dětmi. Tento materiál vydaný v počtu 1000 kusů byl distribuován prostřednictvím NIDV mateřským školám zdarma a z důvodu značného zájmu došlo rok od jeho vydání k dotisku dalších 1000 kusů.

Ze zadání Národního plánu vychází také dvě tematické zprávy ČŠI, které s pomocí průzkumu mapovaly jazykové vzdělávání v naší zemi na vypovídajícím vzorku několika set mateřských škol. Podle tohoto šetření probíhala výuka cizího jazyka (v němž angličtina dominovala) v cca. polovině mateřských škol. Ve více jak 80% případů však mateřské školy organizovaly tuto aktivitu formou kroužků, tj. jazykové vzdělávání nebylo zapojováno do ŠVP PV. Nejčastější model představoval, podle očekávání, jednotýdenní návštěvy externích lektorů. Inspekční zprávy tyto skutečnosti oprávněně kritizují.

Na závěr bychom měli uvést, že v uvedených koncepčních dokumentech se používá zřejmě pro zjednodušení poměrně nesprávný výraz „výuka cizího jazyka“. Správnější název pro předškolní věk je však „seznamování s jinou řečí“, čemuž mají odpovídat i odlišné metodické přístupy. Jedna z největších odlišností vychází z *integrovaného* přístupu ke vzdělávání v předškolním věku. Aby jazykové vzdělávání bylo v souladu s RVP PV⁶, musí integrovat a rozvíjet všech 5 základních vzdělávacích oblastí. Nejde tedy o vzdělávací nabídku vycházející pouze z podkapitoly *Jazyk a řeč* k druhé

oblasti z RVP PV *Dítě a psychika*. A v žádném případě nejde – jako v případě jazykové výuky žáků 2. stupně ZŠ a starších – pouze o čtyři jazykové dovednosti (čtení, psaní, mluvení a poslech dle SERRJ).

Z uvedených dokumentů a informací vyplývá státní zájem na zahájení jazykového vzdělávání v předškolním věku, které bude metodicky vhodným způsobem realizováno interními pedagogy mateřských škol a zapojeno do ŠVP PV.

Použité zdroje:

1. Zasedání Evropské rady v Barceloně ve dnech 15. a 16. března 2002, závěry předsednictví, část I, 43.1
2. Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti: akční plán 2004 – 2006, KOM(2003) 49
3. The main pedagogical principles underlying the teaching of languages to very young learners, Languages for the children of Europe, Published Research, Good Practice & Main Principles, Final Report of the EAC 89/04, Lot 1 study, 2006, Endelenbos P., Johnstone R., Kubanek A.
4. Národní plán výuky cizích jazyků s akčním plánem na období 2005-2008 (schválen vládou ČR dne 21. prosince 2005 usnesením č. 1660)
5. Průvodce metodikou výuky angličtiny v mateřské škole (VÚP Praha 2006, ISBN 80-87000-06-4)
6. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (VÚP v Praze 2004, ISBN 80-87000-00-5)